

PhDr. Jaroslav Valkoun: Postoj Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionálním otázkám v rámci Britského impéria v letech 1917–1931

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin 2014, 331 s. rkp.

Uchazeč se ve své disertační práci, kterou vybudoval na systematickém studiu značného množství archivních pramenů (The National Archives, London, Kew; University of Cambridge: Cambridge University Library, University of Cambridge: Churchill College: Churchill Archives Centre, The British Library) zaměřil na analýzu velmi složitého a v českém prostředí téměř neznámého problému postoje Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionálním otázkám v rámci Britského impéria v letech 1917–1931.

Předložená disertační práce se skládá ze dvou jasně vymezených částí – první, kratší, zaměřené tematicky, a druhé, delší, již tvoří čtyři chronologické kapitoly. Úvodní kapitola disertační práce se zabývá analýzou terminologické geneze, vymezení a koexistence pojmů *Britské impérium* a *Commonwealth* od konce 19. století do roku 1931. Autor se v ní zdařile vypořádal se složitým metodologickým problémem (viz analýzu mnoha dobových koncepcí a pokusů o definici impéria a commonwealthu), jak vůbec útvar, na nějž se v rámci svého výzkumu zaměřil, nazvat a jak nakládat se vzájemně se prolínajícími terminologickými pojmy. Tuto kapitolu považuji za zcela zásadní, neboť bez jejího zařazení by další „příběh“ proměny Britského impéria v Commonwealth nebyl kompletní, resp. by zanechal mnoho otázek nezodpovězených.

Druhá kapitola disertační práce je vcelku logicky věnována období předcházejícímu vypuknutí první světové války. Řada problémů a otázek se totiž neobjevila s rokem 1914, nýbrž existovala na různých úrovních již od poloviny 80. let 19. století. Autor se správně zamyslel nad otázkami souvisejícími s existencí samosprávných kolonií, vznikem prvních dominií a analyzoval jednání koloniálních konferencí. Za velmi přínosný považuji jak rozbor akademických a politických diskuzí o různých konceptech budoucí organizační struktury Britského impéria, tak analýzu názorů vedoucích britských a dominiálních stoupenců užší imperiální unie a nejrůznějších imperiálních organizací. Třetí kapitola představuje zdařilou analýzu vývoje let 1914–1921 (od vypuknutí války do uzavření britsko-irské dohody v prosinci 1921), která ukončila jednu etapu vztahů mezi zámořskými vládami a mateřskou zemí. Konec první světové války přinesl zásadní proměnu vnějšího i vnitřního rámce Britského impéria, které po roce 1918 sice zaujímalo největší územní rozlohu ve svých dějinách, zároveň však muselo čelit faktu postupné a téměř neviditelné ztráty někdejšího postavení v koncertu velmocí. Období, kdy

„bez britské vůle vlas z hlavy nespádl“, zmizelo v zákopech válečného konfliktu, jenž navíc stál Londýn značnou sumu peněz, které si Velká Británie musela půjčit ve Washingtonu. Jaroslav Valkoun proto musel věnovat pozornost právě problému proměny konstitucionálních vazeb mezi dominií a mateřskou zemí po roce 1918 a dle mého názoru přesvědčivě dokázal, že válka představovala na první pohled ne zcela viditelný konstitucionální mezník, kdy mělo dojít k plnému uznání dominií jako samosprávných národů imperiálního společenství.

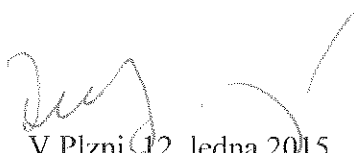
Čtvrtá kapitola analyzuje období let 1922–1925, tedy od Chanacké krize do slavnostního podpisu Rýnského garančního paktu v Londýně, kdy postupně sílily názorové střety mezi dominií a mateřskou zemí ohledně směřování a provádění imperiální zahraniční politiky. Během zmíněných událostí vyvstala nutnost přesně vymezit konstitucionální postavení dominií, která se začala postupně dělit na stoupence centralizované nebo decentralizované podoby impéria. Jako příklad může posloužit konference v Locarnu, která představuje podle některých názorů jasné náznaky pozdější politiky appeasementu, kdy dal Londýn jasné najevo, že některá území na kontinentu nepatří do perimetru jeho vitálních zájmů. Britský ministr zahraničí Austen Chamberlain čelil situaci, kdy nebylo možné dosáhnout jednotného názoru Londýna a všech dominií. Stále více se totiž objevovala skutečnost jejich samostatného vystupování a faktického nezájmu o evropské události.

Poslední kapitola přináší analýzu let 1926–1931, jež vymezují dvě zásadní události pro britské imperiální dějiny – Balfourova deklarace, přijatá na imperiální konferenci, během níž došlo k přijetí a následnému zveřejnění zmíněné deklarace, definující postavení dominií v rámci impéria, a Westminsterský statut. Valkoun dochází v této kapitole správně k závěru, že dominia a Británie začaly být chápány jako autonomní a rovnoprávná společenství, která si nejsou v domácích a zahraničních záležitostech nijak podřízeny, že je spojují společné závazky vůči Koruně a že jsou volně sdruženy jako členové Britského společenství národů. Zde tedy začal proces, na jehož konci bylo vydání Westminsterského statutu, který potvrdil konstitucionální rovnost mezi dominií a mateřskou zemí. Lze souhlasit rovněž s názorem, že v roce 1931 „odešlo“ staré impérium a zrodil se „Commonwealth“.

Při hodnocení předložené disertační práce je potřeba mít na paměti, že téma konstitucionálního vývoje Britského impéria (Commonwealthu) nebylo v této podobě a rozsahu v české historiografii ještě zpracováno. Britská či „imperiální“ historiografie se v posledním půl století zaměřuje na tu či onu problematiku za současné absence komplexní analýzy zmíněného problému; česká odborná obec ponechává tento fenomén téměř na okraji svého zájmu – na druhé straně stojí zcela určitě za zmínku studie Martina Kováře. Jaroslav Valkoun se tak pustil do nelehkého tématu, jehož se zhostil s bravurou a se ctí. Svou

disertační práci založil nejen na analýze značného množství nevydaných pramenů (jejich výčet viz úvod posudku), ale prostudoval nepřehledné množství vydaných pramenů, edic, pamětí, deníků a, v neposlední řadě, dobového tisku. Seznam odborné literatury si rovněž zaslouží uznání. Pokud jde o výtky či výhrady k disertační práci, k její struktuře a závěrům nelze mít žádné. Text je psán kultivovaným a čtivým jazykem a neobsahuje gramatické chyby. Po nezbytných redakčních úpravách silně doporučuji vydání disertační práce tiskem.

Na závěr lze bez jakýchkoli pochyb konstatovat, že Jaroslav Valkoun předložil výbornou disertační práci, která svou kvalitou odpovídá standardům prací, jež vznikají v semináři prof. Martina Kováře. Nemám vůči ní žádných zásadních výtek, a proto ji s opravdovým potěšením **doporučuji** k obhajobě jako podklad pro udělení titulu Ph.D.

V Plzni, 12. ledna 2015

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

FF ZČU v Plzni